

DN

divadelní noviny

Kulturní čtrnáctideník
pro divadelníky a jejich diváky

8

ročník 23 – 15. dubna 2014 – 35 Kč
www.divadelni-noviny.cz

Na emoce dojde
jen v milostných
esemeskách

**O Pinterově Zradě
v Činoherním klubu / 6**

Veselá opera pro
celou rodinu

**O Lišce Bystroušce
v Národním divadle / 7**

Hysteričtí lidé
jsou mi směšní

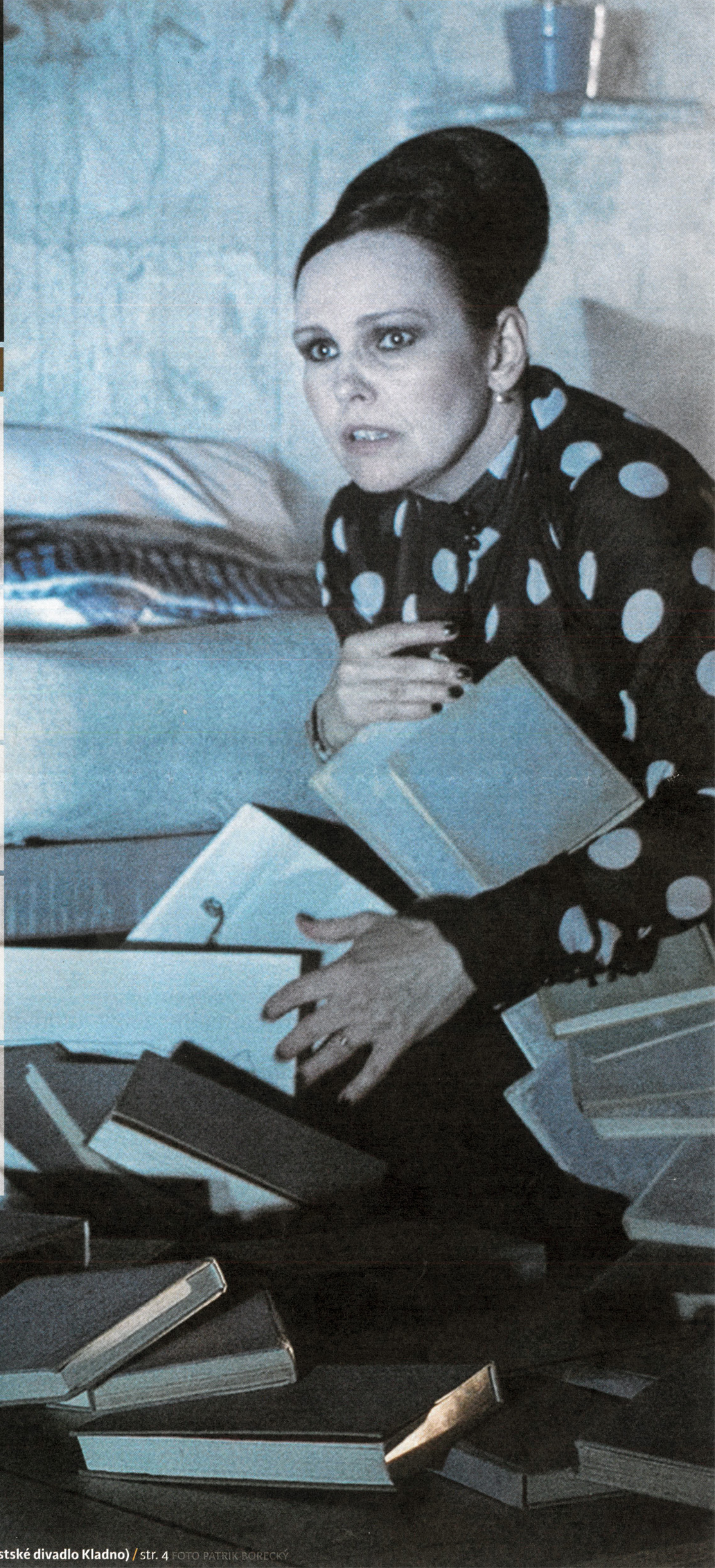
říká Martin Zahálka / 8–9

Když zpívajícím
komikům kraloval
advokát

Jiří Černý o Jiřím Šlitrovi / 10

Amsterdam
už není, co býval

**Původní rozhovor
s Roald von Oostenem / 12**

V domě smutku slunce vyjít nemůže

Alena Sasínová-Polarczyk (Helena Alvingová) a **Albert Čuba** (Osvald Alving) v ostravských Přízracích FOTO ARCHIV KS ARÉNA

a Albertu Čubovi jako jejímu synovi Osvaldovi, jejich vztah i poznání byly plny nejalových emocí, zoufalé lásky a prvořadové mlvy. Naopak nechápu, proč si režisér povolal do divadla, jež disponuje jedním z nejlepších hereckých souborů u nás, na výpomoc herce Národního divadla moravskoslezského Jana Fišara (to, že se jmenuje Jan, není omluva) a obsadil ho do role pastora Manderse. Myslím, že tímto krokem inscenaci umrtvuje. Pastor má poměrně dlouhé promluvy s paní Alvingovou a právě ony mohou svou „časovou omezeností“, když nejsou seškrtnuty či významově posunuty, Přízraky ubít.

Fišar tak bohužel první část inscenace vytrvale činí, za stolem a od stolu promlouvá a vytrvale potlačuje i prvotní okouzlení skvělým scénograficko-režijním nápadem Osvalda učinit fotografem. Všude rozvěšené černobílé fotografie – či spíše negativy převedené na papír – evokují duchy a kostlivce ve skříní, nebývalé promyšlené svícení

divadle Přízraky Jan Frič. I on si bere na pomoc výraznou vizuálnost – šedě natřené zdi, kovové květináče ze skandinávského obchodu, umělé květiny, ale co víc – ty zdi (doslova) roní krvavé slzy, květiny zalévá služebná v průhledné plástěnce hadicí – jako by ji vytrhla u nedaleké benzínky. Zde je jiný svět, opuštěný, zvrhlý. Cítíte vlky za každým rohem a vidíte je společně s Osvaldem ve zvrásněných zdech domu, který se snaží promluvit. Záhada světa i duše, děsivost je klíč k Přízrakům a Frič ho našel.

Snad ještě výraznější než scéna jsou „zjevy“ konající na jevišti. Nejnapadnější je jistě čert Engstrand (Hynek Chmelař), už Ibsen ho předurčuje k tomuto zevnějšku – chromá noha, možné žhářství (které Frič bez obalu zdůrazňuje množstvím krabiček od zápalek, jež si bezděčně vytahuje z kapes), našeptávání a pokoušení popeřeně zlomyslností, poťouchlostí ušlapaného člověka, padlého anděla. Alvingová je „černá vdova“ se vším vsudy. Alena Štréblová je jistě předurčena svou vizáží i „hereckým naturelem“ pro velké role výrazných ibsenovských hrdinek. A i když Helena není Nora, cítíme zde jistou spřízněnost ve vzdorovitosti, Štréblová jí navíc dodává jistou dekadentnost svými neupřímnými či bezděčnými, zamyšlenými úsměvy. Krásná sourozenci Regina (Eva Josefíková) a Osvald (Miloslav König) jsou protiklady ve své vitalitě – ona velmi spoře oděná, on neupravený a v pyžamu. Frič navíc, poučen ze svého Orestka na Zábradlí, ví, že se sourozenci poznají podle kadeří, a tak oba obdařil výrazným plavým pramenem. Takových jemných odkazů, odlehčení je i v této inscenaci požehnaně, ale nechcete-li si jich všimnout, nevyruší vás.

Dusivou atmosféru, kterou se zalykáte, zároveň vás však nutí dívat se dál, zhmotňuje pastor Manders, dovolím si však tvrdit, že spíše Tomáš Petřík. V blondaté paruce, s nebesky modrými kontaktními čočkami nepromlouvá do duše paní Alvingové, ale divákům. Jsou to stejná slova o pojistce, důležitosti ctnostného manželství, o tom, že se člověk nenarodil, aby byl šťasten..., kterými zkoušel trpělivost publika Jan Fišar v ostravské Aréně, ale nyní jsou to slova charismatického fanatika, který vás strhne. A nepřejete si, aby skončil, ten andělský satanáš. Jak ukázat dlouhé pastorovo kázání jinak než vztyčeným ukazováčkem a dlouhými hypnotickými pohledy? Je to výsměch, ale ne výsměch Ibsenovi. Děsuplný výsměch nám všem pokrytcům a manipulátorům to je.

V Kladně vznikla jedna z nejvydařenějších inscenací roku letošního – Přízraky, mnohými byl také objeven pozdní talent – Tomáš Petřík, v divadle roku loňského je uváděná slušná inscenace (pokud důvěřujete Ibsenovým slovům a jste s to je v myslí aktualizovat) – Přízraky, se zářícími hvězdami (které svítí na cestu nejednomu režisérovi v Aréně) – Alenou Sasínovou-Polarczyk a Albertem Čubou.

Tato kniha nepatří na vánoční stůl v žádném křesťanském domě, psalo se v úvodníku norských novin Morgenbladet o nové hře Henrika Ibsena Gegangere, jež vyšla tiskem v roce 1881. Patří však Přízraky (také přeloženy jako Strašidla nebo Příšery) na česká jeviště v roce 2014?

LENKA DOMBROVSKÁ

Ibsen je dramatik, který má své oprávněné místo na scénách malých i velkých. Nory, Hedy Gablerové a Peerové Gyntové předstupují v posledních desetiletích před diváky poměrně často (mým doživotním divadelním zážitkem je sošná inscenace Heda Gablerová se vznešeně vyhlížející i hrající Gabrielovou Mikulkovou v titulní roli, kterou v roce 2008 režíroval v Národním divadle moravskoslezském Jan Mikulášek). Tu a tam se objeví Divoká kachna, Stavitel Solness, Nepřítel lidu, Paní z moře, ojediněle Eyolfek, Arnie má problém, Rosmersholm... Dříve – tedy od poloviny minulého století do převratu – bývaly oblíbeny i Opyry společnosti a Nápadníci trůnu. Některé Ibsenovy texty jsou nadčasové (a oprávněně lze v nich spatřovat záblesk antických tragédií), jiné ovšem nezadržitelně stárnou a na vánočním stole by si jich nikdo ani nevšimnul, natož aby někoho pobouřily. Donedávna jsem Přízraky řadila do druhé kategorie. V rukou správného mistra režiséra, který je dokáže zahalit závojem utkaným z divoké divadelní látky, skrz kterou prosvítá zneklidňující temno a tajemno, však umí i ony zazářit.

TRIUMVIRÁT JANŮ

Za současného „ibsenovského“ režiséra s bujnou obrazotvorností, hledačským čichem a neustrnulým vykladačským talentem je považován (a právem) Jan Nebeský. Dovolím si však jeho vůdcovství oslabit, vytvořit triumvirát a jmenovat Jana Mikuláška a Jana Friče. Důkazem pro tuto revoluci budiž Mikulášková již zmíněná Heda Gablerová a Divoká kachna ostravských Bezručů a Fričovy Přízraky v Kladně. Zdá-li se vám přízračné, že se jedná o tři Jany, vězte, že víra ve fatalismus je pro uvedení Ibsena potřeba.

Nepočítáme-li Přízraky uvedené na polské scéně Těšínského divadla (režie Zbigniew Najmola, 2000), je poslední česká inscenace stará více než čtvrt století (v režii Jana Nebeského byly uvedeny v Divadle S. K. Neumanna v roce 1988 a po dvou letech přeneseny do Divadla v Řeznické, později do Činoherního klubu). Je tedy mysteriózní (nebo kuriózní), že se ve stejný březnový den roku 2014 konaly dvě premiéry tohoto málo hraného titulu. Proč se tomu tak stalo, netuším. Proč však s Gegangere není radno si zahrávat, naznačuje inscenace v Komorní scéně Aréna.

IBSENOVY ROZPORY

Živnou půdou Přízraků jsou protiklady – upjatý pastor Manders versus prostopášný komoří Alving (jenž je mrtvý a zjevuje se pouze pomocí obviňujících slov a vzpomínek manželky), na oko spořádané manželství Alvingových (které však nezvratně poznamenalo jejich syna Osvalda) stojí v protikladu k životu, jenž poznal Osvald jako malíř v bohémské společnosti ve Francii a Itálii, ale jeho odnož se schovává i doma – služebná Regina by mohla oblékat i něco jiného než zástěru, protože je nemanželskou dcerou váženého občana Alvinga... A nejdůležitější rozpor je pak ukryt v paní Alvingové – v jejím postoji k pravdě, konvencím, ke „konání dobra“ a k tomu, co nakonec učiní. Opak alespoň naznačený pak můžeme spatřit v její nevlastní dceři – služebné Regině, snad jediné přímé postavě.

Záleží ovšem také, jakým způsobem se „pravda“ vyjeví. Např. má-li obhájit truhlář Engstrand, proč se oženil s nečistou ženou (tehdy těhotnou matkou Reginy), je několik možných vysvětlení. Vždy záleží na tom, z kterých úst je uslyšíte a co bude režisér chtít, abyste slyšeli. Druhou významovou linií je mravnost, bezmezná (i slepá) víra a rodové „prokletí“. Ibsen ukazuje ztrouchnivělou, červem prožranou „normu“, která může vést k incestu a jistě vede k záhubě.

Co z toho lze bez přemíry patosu a hry na divadlo, které přece nemusí být dnešním světem, protože divák může hledat paralely“, převést na jeviště? Myslím, že v neaktualizované podobě, bez zřetelného tématu či poslání velmi málo. Zcela vážně se o to však pokusil Peter Gábor v ostravské Aréně.

HERECKÉ DIVADLO

Ostravské Přízraky jsou jistě nadprůměrná inscenace a bez vytáček přiznávám, že téměř všechny zásluhy přičítám Aleně Sasínové-Polarczyk v roli Heleny Alvingové

Eva Josefíková (Regina) a **Hynek Chmelař** (Engstrand) v kladenských Přízracích FOTO PATRIK BORECKÝ

(ozvláštněné blesky fotoaparátu), které vygraduje do závěrečného východu slunce, kdy je domácí temnota završena, černé igelity sloužící jako závěsy a potravinářská fólie obepínající oázu klidu a odpočinku – pohovku zase evokují neprostupnost a zvrácenu sterilitu, jsou nápadem hodným ocenění, ale pro smysluplnost inscenace toho nakonec příliš nevykonají.

Co si počít, když nápady jsou pouze vnějškové a vy si přejete, aby na jevišti explodovaly pouze herecké výboje Sasínové-Polarczyk a Čuby? Regina (Zuzana Truplová) a Engstrand (Vladislav Georgiev) jsou i v této inscenaci přítomni, ale pouze pro posouvání děje a rozřešení. Ne vinou vlastní, ale režiséra, jsou jen figurky, důležité, avšak pro životaschopnost jiných postav.

TEMNOTA VEZDEJŠÍ

Zcela jinak – s nádechem obludnosti, děsivosti, tajuplnosti, režuruje v kladenském

Komorní scéna Aréna, Ostrava – Henrik Ibsen: Přízraky. Překlad František Frölich. Režie a výběr hudby Peter Gábor, dramaturgie Tomáš Vůjtek, scéna a kostýmy Katarína Holková. Premiéra 22. března 2014.

Městské divadlo Kladno – Henrik Ibsen: Přízraky. Překlad František Frölich. Režie Jan Frič, dramaturgie Lenka Kolihová Havlíková, scéna a kostýmy Jana Hauskrechtová. Premiéra 22. března 2014. (Psáno z reprízy 27. března 2014.)

Tomáš Petřík jako ďábelský pastor Manders FOTO PATRIK BORECKÝ

